

GUSTAVE FLAUBERT

av

Kaj Bernh. Genell

Gustave Flaubert föddes i Rouen - där merparten av handlingen i *Madame Bovary* utspelar sig - i nordvästra Frankrike , invid Seine , år 1820 , som andre son till läkaren, kirurgen **Achille Flaubert** och hans hustru **Caroline**. Han genom gick de vanliga skolorna och började studier i juridik. Samtidigt med studierna skrev han , och lät tala om sig som ett litterärt löfte. Man väntade sig i salongerna i Paris, bl.a. **Mme Recamiérs**, där han då och då dök upp, en ny **Honoré Balzac**. (Med denne jämfördes alla franska författare under senare hälften av 1800-talet. Inte bara av andra, men också av sig själva.) .1843 hade han klart den första versionen av *L'éducation sentimentale*. Han hade år 1836 mött en kvinna, **Elisa Schlesinger**, en högborgerlig dam, äldre än F., som skulle stå modell för huvudpersonen i *L'éducation sentimentale* (på sv. *Hjärtats fostran*), en drömsk smått

fantastisk skildring, samtidigt full av tristess och statiskhet . Boken *L'Éducation sentimentale* är något av en cirkel i uppbyggnaden , en beskrivning av en mycket ung mans kärlek, en i mitt tycke ganska grå bok, denna **Kafkas** favoritbok . Den har ändå vissa likheter med *Madame Bovary* , som icke alls kan sägas vara uppbyggd speciellt cirkulärt, om än ett av dess teman är ensamheten, eller ensamheter. (Underifrån - i alla **Flauberts** berättelser - finns det en återhållen vrede, som ibland - alldeles plötsligt väller upp.)

Den kvinna, vars namn man nämner i samma andetag som **Flauberts** namn,- *Madame Bovary*,(boken *Madame Bovary* utkom 1856 . Den påbörjades redan 1851.) är **Louse Colet**. Man kan i **Flauberts** fall se lika långa skaparperioder som hos **Jane Austen**, den mästerliga , mer svåravslöjade - ironikern, - **F.** är onekligen den mer tydliga, mer burleske ironikern av de två (**Flaubert** och sig själv.) . **Jane Austen** skapar ett *miniatyruniversum* , (absurt - och ändå (!) realistiskt (en dubbelhet) - kretsande kring en sak: giftermålet.) där hon visar upp något av en skrattspegel av sin erfarenhetsvärld . Denna "skrattspegel" är dock icke explicit. Den uttrycks med mycket, mycket små medel. (Därför går ironin förlorad i alla filmer som gjorts av hennes böcker.).Kvinnosaken finns

givetvis med, som dold, liksom den begynnande sociala omvälvningen kan spåras i den sena , halvfärdiga, *Sandition*.

Flaubert kunde låta sig själv dröja vid manuskript i över tio år. Men han har sin grundidé kvar, och sian modeller intakta: *Emma Bovary* är alltså (får man förmoda) modellerad efter det inre hos den sydländskt temperamentsfulla och vackra **Louise Colet**, en ”enkel flicka” från Lyon. **L. Colet** var , innan hon träffade **Flaubert Victor Cousins** älskarinna. **Cousin** var prof. i filosofi 1815, redan vid 22 års ålder vid Sorbonne, vän till **Hegel** , **Platon**-översättare, och "upptäckare" av **Blaise Pascals Pensées**, - kanske framför allt en stor retoriker - bl.a. gravtalare - och den ledande gestalten i *L'academie Francaise*. **Louise Colet** blev moder till hans barn, en flicka.)(se: **D.E. Enfields Flauberts väninna** .(*A lady of the salons*),(1923).**Louise Colet**, en dam som beskrivits som en "yppig, blodfull, sydländsk skönhet med gäll röst och snabb uppfattningsförmåga” , hade litterära ambitioner, skrev poesi och prosa, utgav komprometterande brev hon stal från sina vänninor, i jagandet efter pengar och uppmärksamhet o.s.v.. Hon utgav 1857 den indiskreta romanen *Lui* , ”sanningen” om förhållandet mellan förfatarna **George Sand** - senare **Fr. Chopins** älskarinna

- och **Alfred de Musset.**, författaren till succén *Lettres de mon moulin*.mm.

Förhållandet mellan **Colet** och **Flaubert** var mycket passionerat.(**Flaubert** var förmodligen förbluffad över henne i alla avseenden, och trots sitt slutliga avvisande av henne - fysiskt - , tycks hon satt djupa spår. Inte minst viljestyrkan och företagsamheten hos henne kunde svårligen glömmas bort.). **Colet** önskade också ett giftermål, men **Flaubert** var mer som i ett äktenskapligt förhållande till just ... sitt skrivande. De hade utväxlat hundratals brev mellan Rouen och Paris, om deras ömsesidiga kärlek och om litteraturen. I det sista brevet till **Lousie** skriver **Flaubert** helt enkelt:

” När jag ämnar gifta mig ? Aldrig hoppas jag. En man som inte har fem tusen om året och som gifter sig, anser jag för en usling, en skurk som borde ha prygel.” Det var det sista ordet från honom till **Lousie Colet**. Stilen i detta brev återfinns i många andra av hans brev, som ofta fullständigt kokar av uppsluppen vrede.

De två kvinnorna , **Elisa** och **Lousie**, går igen i de många kvinnoportätten i romanerna. Det verkar som om oscillerandet mellan bilderna av dem bidrar till en egenartad resignation inför livet och kärleken. Ty något av orörlighet-

statistikhet - och tristess bildar totalintrycket, för mig, i **Flauberts** värld. Det depressivt statiska i *L'Éducation sentimentale*, är så markant att inte ens våldsamma stridscener kan få läsaren att känna, att något riktigt verkligt utspelar sig. – Boken är troligen oöversättbar. Den svenska översättningen – det har förmodligen bara gjorts två försök, jag har en från 1951, lämnar så den svenske läsaren oberörd, eller uttråkad. Att detta helt beror på frånvaron av språkmusiken är min övertygelse.

Flaubert betraktas i den klassiska litteraturhistorien som både *naturalist* och *romantiker*. Egentligen skriver han aldrig något med s.k. romantiskt innehåll, men man kan säga att han har med sig romantikerns syn på konsten i vissa avseenden. Han förblir här paradoxal. Och intressant.

"Jag skulle vilja skriva en bok, en bok om ingenting alls, en bok utan minst anknytning till yttervärlden och som enbart skulle hållas samman genom kraften i den stil den hade." (*G. Flaubert*.)

Det kan här vara rätt plats att nämna **J.P. Sartres** –.....långvariga sysslande med **Flauberts** liv o. författarskap. En passion. (se **Anni-**

Cohen Solal, *Sartre 1905-1980*, (1985) ,s.598, m.fl.) I det gigantiska verket *L'Idiot de la Famille, I-III*(1971-72), trots att det är ofärdigt (en volym *IV* var planerad för att täcka **Flauberts** senare år), omfattar det 2800 tätttryckta sidor (i det klassiska *Gallimard*-formatet) , ett av Sartre kallat : projekt i existentiell psykoanalys , som hade sysselsatt **Sartre** sedan 1959 - ställer **Sartre** ett antal frågor:

"Vad kan man veta om en människa?" Och : - Varför skrev **Gustave Flaubert** *Madame Bovary* ? -, och så inleder nu Sartre sökandet efter **Flauberts** inre , genom ett intensivt spekulerande över hur dennes (Gustaves) barndom gestaltade sig, - i **Flauberts** inre. **Gustave Flauberts** förhållande till modern ,**Caroline**, och fadern, och föräldrarnas inre historia läggs här fram, mycket i termer från *L'Être et le Néant*. (**Freud** menade att det var omöjligt att skriva biografier. Han delade här den uppfattningen med t.ex. **R. L. Stevensson**. jfr. **J. Bärmark**.)

Den mest citerade meningen ur detta gigantiska verk är, emellertid, antiutsagan :". " Rien ne prouve qu'il en fut ainsi." – "Jag erkänner: detta är en fabel. Ingenting bevisar att det förhöll sig så här." (*L'Idiot dIF*. I.ss.139.)

Ändå läggs resolut fram påståenden om den unge **Flauberts** läs- och skrivsvårigheter, hans neurotiska problem, nejett till yttervärlden, och ingående förklaringar till dessa fenomen, som om de verkligen hade en solid underbyggnad. **Sartre** söker helt förklara den vuxne ur barnet. **Gustave Flaubert** hade icke fått sin moders kärlek. Han var icke önskad. Den äldre brodern var önskad, den yngre systemen, men inte han. Därför talade han inte, utan satt där han satt och sög på tummen! Och därför vände fadern sitt intresse från honom. (Samtidigt vidhåller han sin "existentialistiska" uppfattning, att varje människa är fullkomligt fri att skapa sig själv genom sina egna handlingar. **Flaubert** blir klassad som ett..... sitt eget misslyckande, liksom **Charles Baudelaire**, i S.s "frejdiga" bok om denne, (*Baudelaire* (1963)), - som förklaras vara en människa som lever i konstant "ond tro".) (Då är en direkt biografi om **Sartre** ,t.ex. **Annie Cohen-Solals**, (1985) betydligt skonsammare.). Det mest intressanta i manuset, **Sartres** om **G. Flaubert**, som i texthänseende är centrerat kring *Madame Bovary*, förefaller mig vara **Sartres** spekulationer kring detta verks framgång, och: vad var det för människor, som drogs till just denna bok, (*Madame Bovary*), var det för att den kom under sedlighetsåtal? vilka de unga var , som blev "Intets Vapendragare" och varför då ? Ty här

låter **Sartre** de yttre historiska händelserna, klimatet i Europa efter 1830 och 1848 års revolter med åtföljande samhällsförändringar, spela roll :

"Hur kommer det sig att en enskild persons galenskap kom att bli kollektiv galenskap, eller ännu värre, det estetiska rättesnöret för dennes epok ?", "...vi kan säga att **Gustaves** sjukdom tillät honom att representativt objektifiera den objektiva Anden såsom om denna sjukdom var en partikularitet av vad man faktiskt kan kalla *den objektiva Andens neuros*." (*L' idiot d.l.F.* III. s.32.). Med allusion till **Hegels** språkbruk – (dock avser vanl. **Sartre** med "den objektiva Anden" vanligen faktiskt *marxismen*). (jfr. här **Martin Wain** som tolkade hela det samhälle som åsåg uppkomsten av **Freuds** *Drömtydning* såsom "hysteriskt". Hysteri som ett Durkheimskt "sociologiskt faktum" alltså.) **Sartres** väldiga biografiska arbete har, trots att det inte är ålderstiget, och trots **Sartres** ännu (?) starka position i den "franska Anden", ... "helgonet Sartre", ett mindre förnämligt anseende. ----- **Pierre Bourdieu** konstaterar i sin moderna klassiker *Konstens Regler* (1992), att man bör bejaka det försök att behandla skönlitteratur nära nog vetenskapligt , som många försökt med , för att kunna, med **M.-A. Girard de Saint-Amants** ord, "kunna skåla med de döda". (s.34.).

Bourdieu ägnar i sin bok, KR, *Hjärtas Fostran*, ”detta tusen gånger kommenterade och utan tvekan aldrig riktigt lästa verk”, (s.39.) och **G. Flaubert** ett helt kapitel, mycket intressant sådant, på c:a 50 sidor, och mer än det. (jfr.likaså **Baudelaires** fina lilla essä om *Madame Bovary* !)

” Jorden är Satans kungarike.”

(
Flaubert)

Hela sitt liv är **Gustave Flaubert** fylld av *förakt* – han är en av de stora föraktarna, vanligt bland esteter "alltifrån **G. Ekelöf**, **W. Ekelund** till ..**Nietzsche** och **Th. Adorno**" - men inte den störste -, föraktare för den borgerliga moralen och livsstilen , men förblev dock borgare, - halvinvalidiserad av sin neuros, i hela sitt liv. **Flaubert** knyter ihop den klassiska eran, han föraktade t.ex. icke en teaterman som **Boileau**, som enl. Fl, väl visste vad han gjorde, och han studerar hela sitt liv klassikerna, filosofi och katolicismen. Han gör resor till Nordafrika. Utifrån detta - och sin barndoms upplevelser - gör han sina val som författare..

Flaubert var målmedveten. I den exakta beskrivningen och framför allt : *l'impassibilité*, - oberördheten - , som blev hans kännemärke (**Flaubert** som dissektor av själar), knöt han an

till naturalisterna, till en **Émile Zola** – också en arbetsnatkoman.. **Zola**, som av **J.K. Huysmans** karaktäriserades så: ”Hans hjältar saknade själ/.../.

” Men Zola var Zola, det vill säga en tämligen massiv konstnär, begåvad med mäktiga lungor och väldiga knytnävar.” (ur Förord till **H.s** *Au rebours*, (1884)/ *Mot strömmen./*).

I begreppet ”dissektor” kan man hos GF också ana en skugga av fadern, som ju var en mycket känd läkare. I en fanatisk *l'art pour l'art*-inställning ,(**Th. Gautiers**) , som tidigare varit förbunden med mystik ...eller lättsinne, införde Flaubert det exakta uttrycket och den exakta beskrivningens ideal och sammansmälte detta till ett helt. (Varje mening, varje stavelse, avlyssnades noga, med en musikers känslighet (Flaubert sökte ”frasen”) av **Flaubert** själv innan han släppte iväg den till offentligheten.) ” Stilen, det är livet! Det är tankens eget blod!”

Flaubert levde fortsatt nästan hela sitt liv – interfolierat med perioder i Paris - i trakten av Rouen med sin mor, - fadern hade dött 1844 , då **Gustave** omedelbart slutade låtsas studera juridik -, på familjegodset *Croisset*, men förde en rik brevväxling med de flesta, väldigt många , av

tidens litterära celebriteter inklusive Lousie Colet. I breven är **Flaubert** naturlig, spontan och direkt, rentav burdus och vulgär, medan han i sina romaner och noveller är en ytterligt noggrann och beräknande, en både målande och stram stilist. ”.. valet av ett adjektiv kan komma mig att svettas blod!”. De verk han skrev är få. Det är förutom *L'éducation sentimentale* och *Madame Bovary*, *Salammbô* (1862) en historisk roman om det antika Cartago, (han reste - med en syster - till Tunis för att studera miljön på plats. Berömt är hans yttrande, som en gång glädde **André Breton** :” Jag försökte med denna roman förmedla intrycket av gult.”) . *La tentation de Sainte Antoine* (1874) sv.övers. *Hjärtats begärelse* är en moralfilosofisk spekulering iklädd surrealistisk dräkt, långt före sin tid, och är likaså historisk men mer fantasifull. **Flaubert** skrev likaså några mästerverk, av vilka *Ett enkelt hjärta* (1877) kanske är mest berömd. En föräring om **F.s** storhet kunde kanske den tidens läsare ana redan 1842, då F. vid 21 års ålder skrev den lilla novellen *November*. (I ett svep. (Såsom **Kafka** älskade att skriva.)) - Allt som allt ett tiotal verk. - **Flaubert** dog 1880 då han arbetade på ett satiriskt verk över den mänskliga dumheten, *Bouvard et Pécuchet*, (utg.18....), som var ämnat som ett slags litterärt testamente.

Flaubert var i mångt ett det lilla formatets mästare, en författare som tyglade en spontantitet, som fanns i hans temperament, i det litterära, spm i *November*. Han lyckades mycket bra i att tygla den, men det är en sak för sig. Mot slutet av sitt liv skrev han tre utmärkta noveller (mycket uppskattade av **G. Stein**): *Ett enkelt hjärta*, *Legenden om Julianus den Gästfrie*, och *Herodias*, - några tycks skrivna mer spontant än de tidigare texterna...., och i det att han i sina noveller och i alla dessa brev framstår - för mig - som allra bäst som skribent, däri ligger en likhet med **Franz Kafka**, - som oebestridligen var den, som trivdes med att skriva "i ett enda svep". Att *Kafkas* förhållande till sina verks tillkomst var mer intuitivt än **Flaubert** är tveklöst. (**Flaubert**, kolerikern, må ha haft sina idéer om "det perfekta uttrycket" och han arbetade besvisligen med detta, och med - vad man kan bedöma - strålade resultat. Men i grunden ligger ändå förmågan att "kunna skriva", att ha ett tonfall och en stetisk känsla och receptitet. jfr. här **T.S. Eliots** idéer om kritik i förh. till hans excellenta förmåga till poetiskt uttryck, vilka ingalunda står i direkt motsats till varann.)

När **Flauberts** brev publicerades 1884, blev de flitigt lästa och beundrade. De ger en förmodligen ganska bra beskrivning av **Flaubert**

och dennes besatthet av litteraturen ,
och samtidigt en god bild av den
tidens intellektuella.

Sartre säger, att det är märkligt, att
just **Flaubert** lyckades formulera - i
tiden - " neurosen hos den Objektiva
Anden".(jfr. **R. Aronsson**,
Philosophy in the World, s.244f.), -
där , med en blinkning åt både **Freud**
och **Hegel**

Kaj Bernh. Genell 2020

Copyright Kaj B. Genell 2020

Ett steg i "världsironisk"
riktning tog **Flaubert** sent i livet med
sin *Herodias*, (i *Trois contes*) , som
är en rappt skriven historia, full av
korrekta och inkorrekta fakta från
tiden för **Jesu** levnad, och där - i
beskrivningen av hur *Johannes*
döparens huvud kom på fat - ser
världen ur ett raljerande
fågelperspektiv, suveränt
åstadkommet genom ett lekande med
den "religiösa känslan", den
inneboende fruktan, som den "ende
guden" framkallade hos den kristne
läsaren av **Flauberts** samtid. Hans lek
med olika sfärer: 1.) maktens 2.)
sexualdriftens 4.) matfrosseriet och 4.)
det surrealistiska metaplanet (.... här
likt vissa delar av *St. Antonius*..., där
historiska fakta är mer oförblommerat
felaktiga.) är än idag rysansvärt bra.
Spontaniteten i denna berättelse
kommer ibland helt nära den, som
finns i hans brev, där otåligheten och
vreden och ... det "sanslösa" får
blomma helt fritt vid sidan av
samhällskritiken.